

AQUILA.

In excelso figit nidum
Regina avium....

A MAGYAR MADÁRTAN KÖZPONTI FOLYÓIRATA.

PERIODICAL OF ORNITHOLOGY. JOURNAL POUR L'ORNITHOLOGIE. ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.
EDITED BY THE HUNGARIAN CENTRAL-BUREAU PUBLIÉ PAR LE BUREAU CENTRAL POUR ORGAN DES UNGARISCHEN CENTRALBUREAUS
FOR ORNITHOLOGICAL OBSERVATIONS. LES OBSERVATIONS ORNITHOLOGIQUES. FÜR ORNITH. BEOBACHTUNGEN.

Nr. 4. sz. 1898. November 15.

Budapest, N.-Múzeum.

Évfolyam V. Jahrgang

Petényi J. S. Ornithologiai hagyatéka.

J. S. von Petényi's ornithologischer Nachlass.

III.*

Fam. X. AMPELIDAE.

GEN. AMPELIS.

Ampelis garrula LINN.

Csonttollú madár. — Seidenschwanz.

PETÉNYI SALAMON J. kézírataiból feldolgozta CSÖRGEY TITUSZ a M. O. K. assistense.

Aus dem handschriftlichen Nachlasse J. SALAMON PETÉNYI'S bearbeitet von TITUS CSÖRGEY Assistenten der U. O. C.

Egy színes táblával. — Mit einer colorirten Tafel.

Nemi elnevezés (Geschlechtsnamen):

Bombyciphora, PET.; *Bombicilla*, NAUM.; *Lanius et Ampelis*, LINN.; *Parus*, PALL.

Seidenschwanz (általános, gemein); *Seidenschwafel* (a nagy-kovácsbeli sváboknál; bei den Schwaben in Nagy-Kovács); *Friesling* (Körmöz táján; um Körmöz).

Cwrcalka (Sárosban; in Sáros); *Kochlaček-čky* (Trencsénm.; Trencsiner Com.); *Kalinák čo Kaliny žere* = Ostormén evő = *Viburnumfresser* (Lipótvár); *Kochlačka-y* (Nógrád).

NAUMANN a Coracoideák rendében a *Garrulus* és *Coracias* között említi e madarat s leírását a *Nucifraga caryocatactes* után adja. KAYSERLING és BLASIUS művében a *Sitta* és *Garrulus*, SCHINZNÉL a verébalkatuak rendében a Coracoideák családjában a *Fregilus graculus* és *Coracias garrula* leírása között található. S mig BREHM «Handbuch»-jában a Picoidák után tárgyalja, MEYERNÉL és WOLFNÁL közvetlen a rigók (*Turdus*) családja után s a *Cinclus aquaticus* leírása előtt található.

NAUMANN erwähnt ihn in der Ordnung *Coraces*, zwischen den Hehern und der Blaurake und lässt ihn nach dem Tannenheher (*Nucifraga caryocatactes*) folgen. Bei KAYSERLING und BLASIUS steht er zwischen *Sitta* und *Garrulus*; bei SCHINZ in der Ordnung *Passeres*, Familia *Coracoideae*, zwischen *Pyrhcorax graculus* und *Coracias garrula*. In BREHM'S «Handbuch» steht dieser Vogel nach den Spechtartigen (*Picoidae*), worauf die *Muscicapidae* folgen; MEYER und WOLF stellen ihn unmittelbar nach dem Genus *Turdus* und vor *Cinclus*.

* Lásd: Aquila III. pg. 149. és IV. pg. 105.

* S. Aquila III. pg. 149 und IV. pg. 105.

E kísérletezésből eléggé kiviláglik, hogy e madárfaj mindeddig nem találta meg s nehezen is találja meg illő helyét az európai madarak rendszerében, mivel nálunk nincsenek hozzá közelálló rokonalakok. Ily kísérletként állították már a *Muscicapa* és *Accentor* közé; de míg egyfelől az említettek csőre aránylag hosszabb s felül éles ormójú s a csontmadaré gömbölydeden ormozott, addig másfelől a lábak alkata is teljesen eltérő, a mennyiben amazoké egészben feltűnően hosszabb, nagyon rövid lábszárral és hosszú csüddel, a csontmadárnak jóval rövidebb lábán pedig ennek ellenkezőjét látjuk: hosszú lábszárt nagyon rövid csüddel. De ezektől tekintve is mennyire különbözik a csonttollú madár tápláléka, hideg lakóhelye s egész viselkedése, együgyű életmódja a fürge, óvatos, mondhatni előkelő légykapóéétól (*Muscicapa*). Tagadhatlan, hogy alkatának egészében, (mind a mellett is, hogy farka sokkal rövidebb), eléggé közeledik a *Garrulus*-félékhez, de hasonló viszonyban van a *Lanius*sokkal, sőt a *Parus*-félékkel is.

Nemi jegyek.

A *csőr* rövid, egyenes, vaskos, alul s még inkább felül ives, tövén széles és laposabb, de az ornyilasoktól kezdve hegye felé hirtelen keskenyedő, jól behúzott éllel.

A hosszabb felső káva orma élbe emelkedik, hajlott hegye előtt kimetszve; az alsó káva hegye kisebb kimetszéssel. A száj jó mélyre hasított.

Az *ornnyilasok* igen nagyok, szépen tojásdadok, a homlokhoz közel hegyesen tojásdad mélyedésben feküsznek s mélyen lenyúló sertéktől vannak takarva.

A *nyelv* széles-lapos, porczogós, kétágú pergamentszerű hegygyel; oldalain kissé fogacos, tövén egy-egy nagyobb sarokfoggal s hegye felé több kisebb lágy fogacskaival ellátva, a szájpadrés előtt egy hosszúkás, keskeny és lágy púppal.

A *lábak* kurták, vaskosak. Az elől álló három ujj külsője a középsővel tövén összenöve; a csüd elől táblás, a hátsó szarutáblák kifelé fele-

Aus allen diesen Versuchen ist soviel ersichtlich, dass man für diese Vogelart noch immer keinen wahren Platz in dem System der europäischen Vögel gefunden hat und auch schwerlich finden wird, da keine ihm nahestehende Verwandte bei uns vorkommen; er muss daher stets gewalthätig in das System hineingeschoben werden. So versuchte man diesen Vogel auch in die Reihe der Fliegenfänger oder in die der Steinschmätzer zu stellen; nur ist bei den Genannten der Schnabel verhältnissmässig länger, oben scharfkantig (bei *Bombicilla* zugerundet) und auch der Bau der Füsse verschieden: im Ganzen viel länger, mit kurzem Schienbein und langem Tarsus, während bei *Bombicilla* die sehr kurzen Tarsen mit dem verhältnissmässig langen Schienbein auffallen. Wie verschieden ist noch dazu ihre Nahrung, die kalten Wohnorte, Aufenthaltsplätze, ihr ganzes Betragen, die einfältige Lebensart von der der flinken, schlauen, sozusagen vornehmen Fliegenfänger!

Er kommt wohl in seinem Habitus auch den Hehern ziemlich nahe (nur hat er einen viel kürzeren Schwanz), so auch dem *Lanius* und selbst dem *Parus*.

Geschlechtskennzeichen.

Schnabel kurz, gerade, dick, unten und noch mehr oben gewölbt, an der Wurzel breit und flach, vor den Nasenlöchern aber bedeutend nach der Spitze zu verschmälert, mit ziemlich eingezogenen Schneiden. Der längere Oberkiefer am Rücken ziemlich messerförmig erhöht, mit einem Ausschnitte vor der gekrümmten Spitze.

Der Unterkiefer hat einen kleineren Ausschnitt auf der Spitze. Rachen ziemlich geöffnet.

Nasenlöcher sehr gross, schön oval, liegen nahe an der Stirne in einer spitzigovalen Vertiefung, sind von den tief herabreichenden Borsten bedeckt.

Zunge ziemlich breit und flach, knorpelig, mit pergamentartiger zweiteiliger Spitze; beiderseits etwas gezähnt, hinten mit je einem grösseren Eckzahn und mehreren aussen und innen stehenden kleinen weichen Zähnen versehen; vor der Gaumenspalte ein länglicher, schmaler und weicher Höcker.

Füsse kurz, stark, die äussere der drei Vorderzehen mit der mittleren an der Wurzel verwachsen; Lauf vorn gefaltet, die hinteren Horn-

részben, befelé kétharmadrészben recézézet nélkül.

A csüd egyenlő hosszú a középső ujjal, a láb-szár két akkora.

A *karmok* hegyesek, erősen hajlottak.

A *szárny* középhosszú, jó hegyes; áll 19 evezőből, köztük az első feltűnően rövid, jóval rövidebb a szárnyfedő tollainál, $\frac{1}{10}$ része a második evező hosszának; a harmadik evező magában vagy a másodikkal együtt leghosszabb a szárnyon; a második evező jóval hosszabb a negyediknél. A másodrendű evezők hegyükön ferdén görbülten elmetszve. A tizedik egész tizenyolezadik evező furesa pergamentszerű nyujtványt vagy függelékét visel. (NAUMANN szerint olykor a 19-ik is.) Az evező tollak merevek s rugalmasak.

A *farok* középhosszú; tollai egyenletesen széles lobogójuak nagyon vékony szárral; 12 tollas, felül s alul több mint $\frac{6}{7}$ részben fedőtollakkal borítva.

Testalkata kissé zömök, de semmi esetre sem otromba, hanem szépen arányos s a szárnyak inkább kissé megnyultak s keskenyek.

A lágy *tollazat* jó tömött, esinosan rajzolt s selymes lágysága mellett is szépen simán illeszkedő.

Megjegyzések.

BREHM és MEYER a csőrt egyenesnek írják le. Már pedig a felső káva tövétől kezdve végig hajlott s hegyén horogba görbült. Ily módon a keselyű csőrét is egyenesnek lehetne mondani! Vagy pedig állapítsák meg az ornithologusok, hogy az «egyes» terminus a csőr mely részére vonatkozik: vajjon a csőr hasitékára-e, hol a két káva érintkezik, avagy a csőr felső és alsó többnyire elkerekített felületére? Mert az első esetet véve, áll a madárra a jegy «a csőr egyenes», míg a másik esetben éppen nem.

MEYER szerint a csőr «felül hajlott». Hajlott az alul is! Nem tudom mit ért BREHM, mikor azt mondja: «az ornyilások szabadok s mégis sörtéktől fődve.» A mi nyitott, az nem lehet zárt! *

decken nach aussen zur Hälfte, nach innen zu zwei Drittel Teilen ihrer Längensflächen ohne Querteilung.

Lauf mit der Mittelzehe von gleicher Länge, Schienbein doppelt so lang als die vorgenannten.

Die *Kralen* spitzig, stark gekrümmt.

Flügel mittellang, ziemlich spitzig, zählt 19 Schwingen, deren erste auffallend kurz, weit kürzer als die Flügeldecken, ein zehntel Teil der zweiten ist; die dritte Schwinge bildet allein oder mit der zweiten zusammen die Spitze des Flügels; die zweite Schwinge bedeutend länger als die vierte. Die Schwingen der zweiten Ordnung an den Enden schief rund abgestutzt, deren 10-te bis 18-te (nach NAUMANN manchmal sogar die 19-te) trägt merkwürdige pergament-ähnliche Schafffortsätze oder Anhängsel. Die Schwungfedern alle steif und elastisch.

Schwanz mittellang; seine Federn mit gleich breiten Fahnen und mit sehr dünnen Schäften; 12-fedrig, oben und unten über $\frac{6}{7}$ seiner Länge überdeckt.

Gestalt etwas kurz, doch durchaus nicht plump, sondern schön proportionirt; die Flügel sogar etwas schmal und gestreckt.

Das weiche *Gefieder* ist recht dicht, zierlich gezeichnet und trotz seiner Seidenweichheit schön schliessend.

Bemerkungen.

BREHM und MEYER beschreiben den Schnabel als gerade, doch irrig, da die Oberkinnlade gleich von der Stirnwurzel an allmählich gebogen und an der Spitze in einen Haken gekrümmt ist. So wäre ja auch der Schnabel eines Geiers gerade! Oder aber sollten die Ornithologen bestimmen, worauf sich der Ausdruck «gerade» beim Schnabel beziehe? Ob vielleicht nur auf die zwei Seitenwände desselben, an welchen sich die beiden Kinnladen berühren, oder auf die obere und untere, meist zugerundete Fläche? Nehmen wir den ersten Fall, so passt die Note «der Schnabel gerade» auf diesen Vogel, im zweiten Falle aber gar nicht mehr.

Falsch bezeichnet MEYER den Schnabel als «oben gewölbt», da derselbe doch auch unten gewölbt ist. Was BREHM damit will, wenn er sagt: «die Nasenlöcher sind offen und doch von darüberliegenden Borstenhaaren bedeckt» — weiss ich nicht. Was offen ist, ist nicht bedeckt. *

* BREHM úgy foghatta fel a dolgot, hogy az orr-

* BREHM mag wohl darauf hingedeutet haben, dass

MEYER találóan mondja a madár nyelvéről hogy az széles, oldalt fűrészesen diszített, hasított, de nem helyesen állítja, hogy «hegyes», mivel csak hegyesen bemetszett.

A szárny jellemzését tévesen adja úgy NAUMANN, SCHINZ, mint MEYER, midőn az első és második evezőt leghosszabbnak mondják, nem ismerve fel az elesenevészett elsőt. A szárnynak azt az alakját, a milyen a csontmadaré, külön névvel lehetne jelölni. Ez közepesen kiterjesztve olyan forma, mint a esziamadiák dikiese a nyelénél tartva.

A farok- és szárnytollak gerinczének *végfüg-gelékai* keskeny, hosszudad lándzsás, pergamentszerű ékitmények; hegyükön elkerekítve, de közepen be is metszve, alsó felükön kissé kivájva; csillogón simák. Nagyságukat illetőleg a szárnynon gyakran a hátsók a legkisebbek, az elsők legnagyobbak, de sokszor megfordítva.

Fejlődésüket tekintve nem egyebek, mint a tollgerincz buja kinövései. A növekvő tollon eleinte teljesen hiányoznak, utóbb mint fehérés, majd vöröses pelyhek jelentkeznek, de még mindig foszlottan. E pelyhek végre összeállnak s hirtelen bőrnemű függelékké válnak.

A farok tollain másként látszanak fejlődni. Kezdetben a tollgerincz rövidebb a lobogója hegyénél, melyen a pehely ül. Itt a tollhegyen ülő pehely mindjárt pirossá s utóbb bőrneművé válik; végre a szár is megnövekedve egyesül a függelékkal.

Boneztani jegyzetek.

A *gyomor* nem nagy, gömbölyded; oldalán benyomva; igen erős izomzatú; belseje kemény, duzzadt, ránczos bőrral bevonva. A kavicsok rendszeren hiányoznak belőle; ezek működését valószínűleg a boróka kemény magvai helyettesítik.

A gyomrot mirigyes jó nagy *begyzacskó* előzi meg. A 250—317 mm. hosszú és 6·6—13 mm. széles bélből az alfelnnyilás előtt két, 7·5—8·8 mm. hosszú és 1—2·2 mm. széles *vakbél* nyulik ki.

A *szív* jó nagy, gyakran zsiradékkal bevonva.

A *máj* nagy, különösen a jobbfelöli lebeny-tyűje erősen fejlett.

nyilások ninesenek részben finom bőrral elzárva, tehát a fedő sörtek eltávolítása után egészen nyitottak.

Cs. T.

Falsch geben NAUMANN, SCHINZ und auch MEYER beim Charakterisiren des Flügels die 1-te und 2-te Schwinge für die längsten an, da sie die erste, abortive Schwinge verkannten.

Die Form des Flügels sollte — wie sie *Am-pelis* hat — ihren eigenen Namen bekommen. Erist mittelmässig ausgebreitet, einer Zischmenmacher-Kneif ähnlich, wenn man ihn beim Stiele hält.

Die *Schaftfortsätze* der Flügel- und Schwanzfedern sind schmale, lanzettförmige, pergamentartige Zierden; ihre Spitze zugerundet, aber in der Mitte auch eingeschnitten; von unten etwas ausgehöhlt; sie sind glattglänzend. Was ihre Grösse anbelangt, so sind am Flügel manchmal die hintersten am kleinsten, die vordersten am grössten, doch auch oft umgekehrt. Betrachten wir ihre Entwicklung, so sind sie gewiss nichts als ausschweifende Fortsätze der Schäfte. Zuerst fehlen sie ganz, dann werden sie auf den Schwingen als weisslicher, später als rötlicher Flaum bemerkt, — aber noch steif zerschlossen, — der sich endlich consolidirt und sofort in den lederartigen Anhängsel sich umbildet. Am Schwanz scheint der Vorgang anders zu verlaufen: zuerst ist der Schaft kürzer als das Ende der Feder ohne Flaum. Die Endbärtchen werden hier anfangs rot, später lederartig, bis endlich der Schaft hinauswächst und sie in ein Anhängsel vereinigt.

Anatomische Bemerkungen.

Magen nicht gross, rundlich, an den Seiten etwas eingedrückt, ungemein fest musculös; innerlich mit einer harten, schwierig-runzigen Haut überzogen. Gewöhnlich fand ich *keine* Kieselsteinchen darinnen, da deren Functionen hier wahrscheinlich die harten Kerne der Wachholderbeeren ersetzen. Auch ein drüsiger, ziemlich grosser Vormagen vorhanden.

Vom 250—317 mm. langen, 6·6—13 mm. breiten *Darm* zweigen sich unweit des Afters zwei *Blinddärme* von 7·5—8·8 mm. Länge und 1—2·2 mm. Breite ab.

Das *Herz* recht gross, oft von Fett umhüllt.

Leber gross, besonders der rechte Lappen stark entwickelt.

die Nasenlöcher durch kein *Häutchen* zum Teil verschlossen sind, folglich nach dem Aufheben der Borsten offen erscheinen.

T. Cs.

A *here* vöröses, kerekded, fiatal madaraknál még tavasszal is igen kicsiny.

A tojó *petefészke* egy esetben igen nagy volt, számos tojással, míg igen vén tojóknál meg sem találtam azt. Ezek valószínűleg már tul voltak azon a koron, a melyben még szaporodásra képesek s a petefészkeknek csak hártýája maradván hátra, ez alig tünt szembe.

A csonttollú madár *húsa* nagyon gyenge s fűszeres, jó ízére nézve a fenyőrigóénak is fölötte áll. Az egész test belül s kívül vörössárga zsírba van burkolva.

Erős boróka illata soká megvédi e madár husát a romlástól, csak úgy mint a fenyőrigóét.

Hoden rötlich, abgerundet, bei jungen Exemplaren auch im Frühjahr sehr klein.

Eierstock war in einem Falle sehr gross und enthielt zahlreiche Eier, doch fand ich bei sehr alten Vögeln keine Eierstöcke mehr.

Wahrscheinlich verlieren diese dieselben, wenn sie schon über die Brutjahre hinaus sind, so dass man keine Spur mehr davon sieht, da nur die Eierstockhaut vorhanden und dann kaum zu unterscheiden ist.

Das *Wildpret* ist sehr zart und wohlschmeckend, das der Krametsvögel an Würze und Wohlgeschmack erheblich übertreffend. Der ganze Vogel ist innerlich und äusserlich von rötlichgelbem Fette überzogen.

Wegen seines starken Wachholdergeruches verwest dieser Vogel sehr langsam, genau wie dies auch bei den Wachholderdrosseln der Fall ist.

Faji nevek. — Artnamen.

Bombyciphora garrula, PET.; *Bombicilla peregrinans*, PET.; *Bombicilla garrula*, NAUM. — *Lanius bombicilla*, LINN.; *Ampelis garrula*, LINN.; *Parus bombicilla*, PALL. — Tótlul: (Slawisch): *Kochlač brkohlaw*, általánosan használva. (Allgemein gebraucht.)

Különösnek tartom, hogy a csonttollú madár, bár hazánknak rendes téli vendége, eredeti magyar nevét hiába keressük. Legszigorosabb kérdezősködésem eredményeül is csak azt az általános, a fenyőrigóra is alkalmazott *«fenyves madár»* nevezést találtam, mely ha már az előbbire sem illő, még kevésbé a csonttollú madárra, mely az említett rigónál is kisebb mértékben van a fenyőbogyóra utalva.

A művelt osztály a németből fordított *«Selymfark, Selymfarku madár»* nevet használja, bár éppen nem találóan.

VAJDA PÉTER, buzgó írónk, de kevésbé praktikus természettudósunk, CUVIER fordítása közben arra a szerencsétlen gondolatra jutott, hogy a már LINNÉ által helytelenül választott faji nevet (*Garrula*) nemi névre emelje s a fajt *«Selymfarkú loeska»* (ebből: loesogni) magyar néven szerepeltesse, nem tekintve arra, hogy e madár inkább néma, mint esacsogó.

Unbegreiflicher Weise hat dieser in unserem Vaterlande beinahe allwinterlich erscheinende Vogel im ungarischen Volke keinen eigentlichen Namen erhalten. Trotz meinem angestregten Nachfragen fand ich blos die allgemeine, auch den Wachholderdrosseln gegebene Benennung *«fenyves madár»*, die aber noch weniger auf diesen als auf die Wachholderdrosseln passt, da die Seidenschwänze noch viel weniger auf die genannten Beeren als jene Drosseln angewiesen sind.

In den gebildeten Kreisen ist die Benennung *«Selymfark, Selymfarkú madár»* — wörtlich vom Deutschen übersetzt — üblich, doch gilt dieser Name durchaus nicht als charakterisirend.

Unser fleissiger Schriftsteller, aber unpraktischer Naturforscher PETER VAJDA kam bei der Übersetzung CUVIERS auf den unglücklichen Einfall, den ohnehin für diesen Vogel von LINNÉ unpassend gewählten Species-Namen *«Garrula»* sogar zu einem Gattungsnamen im Magyarischen zu erheben und ihn *«Loeska»* (von loesogni = schwatzen) und die Species *«Selymfarkú loeska»* zu nennen, obwohl dieser Vogel eher ein *Stummer* als ein *Schwätzer* genannt werden könnte.

REISINGER «Állattanában» (lehet, hogy segédje, MANÓ ALAJOS kezdeményezésére) a német «Schmuckvogel» nyomán «Mezék»-nek hívja (ebből: «mez» és «ék»).

REISINGER (oder sein Gehilfe ALOIS MANÓ) erwähnt ihn nach dem deutschen «Schmuckvogel» als «Mezék» (von «Mez» = Hülle, Kleid und «ék» = Zierde, Schmuck).

Faji jegyek.

A madár vörösseszürke, fején tollbúbbal; hasa sárgásan ezüstszürke; az arcuzat szegése s a fark alja mahagoni barnavörös; a legnagyobb evezők fedőnek s a másodrendű evezőtollak hegye a külső lobogón fehér; az elsőrendű evezők hegye kifelé sárga, befelé fehér; a középső evezőtollak biborpiros, pergament-szerű szárfüggelékkel; a fark hegye élénken sárgaszínű.

Artkennzeichen.

Rötlich-grau; Scheitel mit einem Federbusch; Bauch gelblich silbergrau; Unterschwanzdecken, sowie Vordergesichtseinfassung mahagoni-braunrot; Spitzen der vordersten Flügeldecken und der 7 Schwingen zweiter Ordnung auf der Aussenfahne weiss; Spitzen der Hauptschwingen nach aussen gelb, nach innen weiss; die mittleren Schwungfedern mit scharlachroten, pergamentartigen Schaftanhängseln; Schwanzspitze lebhaft gelb.

Mértéktáblázat. — Maass-Tabelle.

a.

Millimeter.

Nem Geschlecht	Teljes hosszuság Totallänge	Szárnyak tárva Flugbreite	Fark hossza Schwanz- länge	Csőr — Schnabel		Csőr — Schnabel		Ornyílások — Nasenlöcher	
				felső boltozatán mérve oben ge- messen	szájzúgtól mérve von der Öffnung	szélesség breite	magasság höhe	hossza länge	szélesség breite
Hím Männchen	210·72	357·78	—	10·97	19·53	10·97	6·58	2·74	1·09
	197·55	349·0	—						
	190·96	355·59	65·85						
	204·13	353·39	—	—	—	—	—	—	—
	195·35	—	—	—	—	—	—	—	—
Nöstény Weibchen	189·95	355·59	59·26	10·97	19·75	10·97	6·58	2·74	1·09
	197·55	355·59	68·04						
	197·55	342·42	59·26						
	190·96	342·42	59·26	—	—	—	—	—	—

a₁.

Nem Geschlecht	Lábak — Füsse			Közép ujj Mittelzehe		Külső ujj Aeusserere Zehe		Belső ujj Innere Zehe		Hátsó ujj Hintere Zehe	
	lábszár hossza Schienbein länge	csüd — Lauf		hossza länge	karma Kralle	hossza länge	karma Kralle	hossza länge	karma Kralle	hossza länge	karma Kralle
Hím Männchen	39·51	21·95	2·19	17·56	7·68	17·56	5·48	10·97	6·58	8·78	8·78
			2·74		8·78						
Nöstény Weibchen	32·92	17·56	2·19	14·26	8·78	9·87	6·58	9·87	—	6·58	—
	35·12	18·65	2·19	15·36	8·78	10·97	6·58	10·97	6·58	7·13	8·78
	32·92	17·56	2·74	15·36	7·68	10·97	6·58			6·58	
	—	19·75	3·29	17·36	7·68	10·97	6·58	—	—	8·78	—

Nem Geschlecht	Bub hossza Schopflänge	Sárga farkszalag szélessége Breite der gelben Schwanzbinde	Fekete torokfolt Schwarzer Kehlfleck		Függelékek a szárnyon Anhängsel am Flügel		Függelékek száma Zahl der Anhängsel
			hosszu lang	széles breit	hosszu lang	széles breit	
Hím Männchen	32·92—37·31	6·58—10·97	19·75—21·95	15·36—17·56	4·19—13·37	1·65—2·74	4—9
Nőstény Weibchen	26·88—35·12	4·38—7·13	17·56	13·17	1·09—3·29	0·54—1·65	2—8

Szinezet.

Öreg hím típusa.

A csőr első fele szarudad kékfekete, tövén fehéres szaruszinű, élein vörösesen futtatva; a szájzug feketésen szegve, belső széle vöröses. Szemesillaga vörösbarna.

A lábak feketék szürkés reczézettel; a talpak földesszürkék, karmok feketék.

Az ornyílások fedői, a pofa tája s a szemén át a nyakszirtig haladó hegyesen végződő sáv, úgy a torok is bársonyfekete, utóbbi alsó szélén többé-kevésbé barnás tollszegésekkel keverve s oldalán egy, a szájzúgtól kiinduló fehér sávval élesen határolva.

A homlok, a torok oldalai s a fark alja mahagoni barna; a homlok színe lassanként vész el a tollbúban.

A fej, egész nyak s a mell felső része vöröses-szürke, mely szín a mell közepe felé folyton halványodva sárgás vagy vöröses ezüstszürkébe olvad s elterjedve a has oldalain s a lábszáron a szennyes-fehérszürke has közepét körülfogja. A hát felső részének gyengéden barnásszürke színezete a szárny fedőtollain is elterjed. A hát alja, a faresik s a fark fedői lágy hamuszürkével színezve.

Az elsőrendű evezőtollak feketék, valamivel világosabb, finom szegésűek; az első és második folt híján, a harmadik s negyedik toll hegyének külső zászlója élesen határolt többnyire sárgásba hajló fehér szegéssel, mely az ötödiktől a tizedik tollon mindig szélesbedve mind szebb sárgába, sötétebb gummitag színbe megy át; az ötödik egész kilencedik evező vége keresztben fehéren szegve, mi a tizediken már hiányzik.

A másodrendű evezők barnásszürkék vagy sötét hamuszínűek, eléfelé sorban mindig sötétedve egész a feketéig.

A külső zászlójuk végén levő fehér folt a

Färbung.

Typus des alten Männchens:

Vorderhälfte des Schnabels hornblauschwarz, an der Wurzel weisslichhornfärbig, an den Schneiden rötlich angelaufen; Mundwinkel schwärzlich eingefasst, sein innerer Rand rötlich. Iris rotbraun. Füße schwarz mit graulichen Einschnitten. Sohlen erdgrau, Krallen schwarz.

Nasendecken, Zügel, ein breiter, über dem Auge sich hinziehender, beim Genick spitzig endender Streif und die Kehle sammetschwarz, letzgenannte am unteren Rande mehr oder weniger durch bräunliche Federränder verwaschen und scharf begrenzt durch einen vom Mundwinkel auslaufenden weissen Streif. Stirn, Kehlseiten und die Unterschwanzdecken mahagonibraun; die Farbe der Stirne verliert sich allmählich in den Schopf.

Kopf, ganzer Hals bis an den Ober Rücken und auf der Oberbrust hin rötlichgrau, welche Farbe nach der Brustmitte hin allmählich lichter werdend in ein Rötlich- oder Gelblichsilbergrau verschmilzt und sich über die Bauchseiten und Schienbeine verbreitet und die schmutzigweissgraue Bauchmitte einschliesst. Ober Rücken sanft blaugrau, welche Farbe sich auch an den Flügeldecken verbreitet. Unterrücken, Bürzel und Oberschwanzdecken zart aschgrau.

Die Schwingen erster Ordnung schwarz, etwas lichter fein gesäumt, mit einem scharf abgesehenen, weissen, meist gelblich eingelassenen Spitzensaum, welcher nach aussen das Ende der ganzen Fahne einnimmt und sich von der 4. bis 10. sehr schön zitronen- oder gummitagelb färbt. Die Spitze der 5. bis 9. Schwinge weiss in die Quere eingefasst.

Die Schwingen zweiter Ordnung bräunlichgrau oder dunkelashgrau, der Reihe nach stets dunkler werdend bis sie ganz schwarz erscheinen. Die weissen Spitzenflecken der Aussen-

szárnyon keresztbe menő sávot alkot. Ezenfelül a másodrendű evezők 10-től 18-ikig való tollainak gerince végén megvan a pergamentszerű, felül skarlátpiros, alul haragosvörös függelék is.

Az elsőrendű evezők fedőtollai feketék fehérén végződve, ezáltal egy megnyult, a másodrendű evezők keresztcsávjának ferdén szembe menő sávot adnak.

A szárny belső tollazata fehérésszürke, gyenge barna lehelettel. A szárny belsejének hegy felőli része selymesen fénylő hamuszürke.

A fark tollai tövükön világos hamuszürkék, hegyök felé lassankint szürkefeketébe sötétedve; a tollak aranysárga hegye igen szép, a feketétől jól elütő szalagot alkot.

A farktollak sárga foltjában olykor finom fekete szárfoltot látni, sőt néha igen apró, skarlátpiros szárfüggeléket, vagy gyakrabban ki nem álló piros szárvégfoltot, de mindezt csak nagyon vén hímeknél.

A tojó és fiatalabb madarak színezete.

Egészen fakóbb; a torokfolt fénytelenebb fekete s nincs élesen határolva, a pofa tája világosabb, a farkszalag halványabb sárga, vagy éppen csak szennyesfehér.

Az elsőrendű evezőkön *csak a* halványabban sárga *hosszanti csíkot találni*, de a keresztbe menő fehéret nem. A gerincezfüggelékek a farkon teljesen hiányoznak; a szárnyon is kevesebb számmal, kisebbek, sőt teljesen hiányozhatnak is, de nem lehetetlen, hogy ilyeneknél azok csak a költési időben fejlődnek ki.

Minél idősebb a madár:

szárnyán annál szebb és több a függelék, annál nagyobbak evező tollainak fehér és sárga foltjai s annál szebb s élénkebb egész színezete.

Megjegyzések.

A szárny és fark rajzolata rendkívül változó: a hímek majd minden dísz nélküliek, majd meg feltűnően díszítettek; a tojók szárnya olykor nem mutat semmi pirosat, máskor oly pompásan van színezve, mint a legszebb hímeké.

A fark szalagja is majd szélesebb, majd keskenyebb, most fehérén, majd sárgán, kénessárgán, sőt pirossárgán színezett. Némelyiknek a

fahnen letztgenannter Schwingen bilden einen Querstreif auf dem Flügel. Ausser diesen tragen die Schwingen zweiter Ordnung von der 10. bis 18. auch pergamentartige, oben hochscharlachrote, unten matt karminrote Schaftfortsätze.

Die Decken der Schwingen erster Ordnung schwarz mit weissem Ende, wodurch ein schief laufender, länglicher, lichter Streif entsteht, der jenem, welcher durch die Schwingen zweiter Ordnung entsteht, schief entgegengesetzt ist.

Innere Flügeldecken weisslichgrau, schwach braun angehaucht. Die Spitzenhälfte der Flügelinnenseite seidenartig glänzend, aschgrau.

Die Schwanzfedern an der Wurzel hellaschgrau, nach der Spitze zu allmählich bis ins Grauschwarze übergehend; die Spitzen aller Federn sind sehr schön goldgelb, welche Farbe sich vom Schwarz scharf abscheidet. Auch feine schwarze Schaftstriche und äusserst feine scharlachrote Anhängsel oder innerliche rote Schaftstriche kommen am Ende der Schwanzfedern vor, doch nur bei sehr alten Männchen.

Färbung der Jungen und der Weibchen.

Im Allgemeinen düsterer, als die der alten Männchen. Der Kehlfleck matter schwarz, Zügel lichter, die Schwanzbinde lichter gelb, manchmal nur schmutzigweiss. Die Hauptschwingen zeigen nur die lichtergelben Längsstreifen, aber keine weissen Querflecken. Die Anhängsel fehlen am Schwanz gänzlich und auch die am Flügel sind weniger an Zahl, kleiner oder fehlen auch gänzlich; doch ist es möglich, dass bei solchen Individuen dieselben sich erst beim Brüten entwickeln.

Je älter der Vogel ist

desto zahlreicher und schöner sind die Anhängsel der Schwingen, desto grösser auch die weissen Flecken der Spitzen derselben, desto schöner die allgemeine Färbung.

Anmerkungen. Die Flügel- und Schwanzzeichnungen variiren ungemein: Männchen bald gar nicht, bald auffallend gezeichnet; Weibchen haben oft gar kein Rot auf den Flügeln, dann wieder ein so schönes, wie die schönsten Männchen. Auch das Schwanzende bald mit breiter, bald mit schmalerer Endbinde; diese bald weiss, bald gelb, schwefelgelb, ja sogar rötlichgelb. Bei mehreren alten Exempla-

farka hegye pirosan volt szegve s ezen színezet is majd csak egyes farktollakon volt látható, majd az összesen.

Az egész színezet is jelentékeny változásoknak van alávetve. Így az egyik madáron a fekete színezet teljesen hiányzott s a esőr és lábak vörösesek voltak, míg egy az 1847 januárjának 14-én GRINEUS küldötte tojó szép fehér-barna varietást mutatott.

Elterjedése és tartózkodási helyei.

A csonttollú madár, mint a magas észak lakója, nyáron át csak az arktikus körön belül található. Innen költözik le a nagy hidegtől és hótól üzelve délibb vidékekre. Európa összes országai között hazánkat is meglátogatja.

Leginkább kedveli az oly erdős helyeket, hol sok a bogvőtermő fa és bokor, főképp hol a vörös berkenye (*Sorbus aucuparia*) tenyész.

A sík földeken kóborolva fölkeres minden erdős helyet, ligetet, angolkertet, gyümölcsösöket s ott marad addig, míg csak valami enni valót talál. Így keresi fel például a Margitszigetet Pest-Buda között.

Szükségtől hajtva a legzajosabb helységek közepén fekvő kertekbe is belátogat.

Gyakran található a fenyőrigó (*Turdus pilaris*) társaságában és úgy látszik, evvel együtt vonul is.

LANGSDORF Amerikában az ész. széles. 56-ik foka alatt találta e madarat.

*Életmódja.**

Valamely tájra megérkezve, az egész csapat a legkimagaslóbb fák csúcsára telepszik, hogy innen szemlét tartson a környéken. Rövid szünet után leszállva a bokrokra, élelem után néznek, miközben még a földre hullott bogvőket sem engedik veszendőbe menni. Ha csillapult az éhség, újra a fák csúcsára gyülekezik az elszóródott csapat s miután felórára esőndben átengedte magát az emésztésnek, újból elül kezd az evést.

* Rokosz levele nyomán.

ren waren die äussersten Spitzen der Schwanzfedern rot eingefasst; auch diese Zeichnung kam bald nur an einigen, bald an sämtlichen Schwanzfedern vor.

Auch in der Totalfärbung zeigen sich bedeutende Verschiedenheiten. So fehlte bei einem Exemplare die schwarze Farbe gänzlich; Schnabel und Füsse waren dabei rötlich; ein im Jahre 1847 am 14. Jänner von GRINEUS eingeliefertes Weibchen stellt wiederum eine schöne weissbraune Varietät dar.

Verbreitung und Wohnorte.

Der Seidenschwanz ist Bewohner des hohen Nordens; den Sommer hindurch findet man ihn nur innerhalb des arktischen Kreises. Von dort durch Kälte und hohen Schnee vertrieben, wandert er nach südlicheren Gegenden, wobei er sämtliche Länder Europas, so auch Ungarn, besucht. Er hält sich am liebsten dort auf, wo viele beerentragende Bäume und Büsche stehen, besonders wo *Sorbus aucuparia* wächst.

Auf ihren Streifzügen über Ebenen besucht die Schar alle Gehölze, Auen, englische Anlagen und Baumgärten und verweilt dort so lange, als noch etwas für sie zu fressen da ist.

Durch die Not getrieben, besucht er die Gärten inmitten der belebtesten Ortschaften.

Auch in der Gesellschaft der Wachholderdrosseln hält sich der Seidenschwanz oft auf und scheint auch mit diesen zu ziehen.

In Nordamerika fand ihn LANGSDORF unter der 56. nördl. Breite.

*Lebensart.**

In einer Gegend angekommen, besetzt die ganze Schar die Spitzen der hohen Bäume, um von dort Umschau zu halten; sie gewähren hiebei dem Beobachter ein herrliches Bild. Nach kurzer Weile lassen sie sich auf die Sträucher nieder, um Nahrung zu suchen, wobei sogar die zum Boden gefallenen Beeren aufgeklaut werden. Ist der Hunger gestillt, so vereinigt sich die indessen zerstreute Schar wieder auf einer hohen Baumspitze, verhält sich eine halbe Stunde lang ruhig und gibt sich der Verdauung hin, um dann das Fressen wieder von vorne zu beginnen.

* Nach dem Briefe Rokosz'.

Alig érthető, hogyan tudja e különben oly együgyű madár selymes tollzatát még a boróka sűrű tövisei közt is, hol pedig eleget forgolódik, úgy megóvni a beszennyezéstől és szétkúszálástól, hogyan képes azt oly épen s tisztán megőrizni!

Tápláléka.

Tápláléka bogyóból és más apróbb gyümölcs-féléből áll, mit a legkülönfélébb bokor- és fanelek nyujtanak neki, mint a: *vörös berkenye* (*Sorbus aucuparia*); a *Sorbus torminalis* és *aria*; *galagonya* (*Crataegus oxyacantha*), *bodza* (*Sambucus*), *boróka fenyő* (*Juniperus communis*), a *vadrózsa* (*Rosa canina*), a *fekete és vörös áfonya* (*Vaccinium myrtillus* et *vitis idea*), végre az *ostorménfa* (*Viburnum lantana*) s a *kányafa* (*Viburnum opulus*).

Megeszi az *égerfa* (*Alnus*) magját is, de mégis legszívesebben a *faggal* (*Ligustrum vulgare*) bogyóját. Csak mikor ez már fogyatékan van, akkor veti magát a *vadrózsa* bogyójára, s ha ez is kevesbedik, keresi fel a *boróka* fenyőt. Eljár a tölgyes erdőbe is a *lépbogyó* (*Viscum album* termése) után keresgélni.

Igen sok táplálékra van szüksége: egy ily madár begyében 32 bogyót találtam, s egy másnak gyomrában még a tühegyes borókalevelek is benn voltak anélkül, hogy a madárnak ártottak volna.

Azt mondják: szép testben szép lélek lakozik. Itt mintha e törvény sántikálna, mert ez esetben egy pompás test egyebet sem tud mint enni és újra csak enni!

Hangja, éneke.

Hívó hangja halk, mintha így szólna: *szi—szirrrri—rie!* *sziszirri!* vagy *criiiii—criii!* ezt a *cerr—cerr* előzi meg, mely a hosszúfarkú *czinke* (*Oriolus caudatus*) hívásához nagyon hasonló. Hívása kellemes hangú s napjában többször hallik.

Énekére vonatkozólag azt beszélték a biliniék, hogy az 1845 márcziusán a kertekbe esapatosan látogató csonttollú madarakat a sárga rigó módjára szépen flótázó hangon hallották énekelni, pedig gyakran.

Es ist mir fast unbegreiflich, wie dieser sonst so einfältige Vogel im Stande ist, seine seidenweiche Befiederung auch in dem dichtesten Gewirr der Wachholdernadeln, woselbst er sich doch viel bewegt, vor Verunreinigung und Zerzaustwerden zu beschützen!

Nahrung.

Sie besteht aus Beeren und kleinen Früchten, welche ihm von den verschiedensten Sträuchern und Baumgattungen dargeboten werden. So z. B. die Früchte von *Sorbus aucuparia*, *torminalis* und *aria*; *Crataegus oxyacantha*; *Sambucus*, *Juniperus communis*, *Rosa canina*, *Vaccinium myrtillus* und *vitis idea*, endlich *Viburnum lantana* und *opulus*.

Auch die Erlensamen werden angenommen, doch am liebsten werden die Beeren von *Ligustrum vulgare* verzehrt. Nur wenn die letzteren schon ausgegangen sind, wird die Frucht von *Rosa canina* aufgesucht; ist auch diese nicht mehr zu finden, dann erst sucht der Seidenschwanz seinen Hunger auf den *Juniperus*-Sträuchern zu stillen.

Er besucht auch wohl die Eichenwälder, um zu der Frucht des *Viscum album* zu gelangen. Er braucht sehr viel Nahrung: bei einem Exemplar zeigte der Magen- und Kropfinhalt 32 Stück Beeren, und bei einem anderen wurden sogar die nadelspitzen Wachholderbaumblätter im Magen gefunden, ohne dass der Vogel davon Schaden erlitten hätte.

Man sagt: in einem schönen Leibe wohne auch eine schöne Seele; hier ist die Natur gestolpert, denn in diesem Falle ist ein herrlicher Leib zu nichts als zum Fressen fähig!

Stimme, Gesang.

Der ganz leise Ruflaut tönt wie: *si—sirrrri—rie!* *sisirrirri!* Des Gesanges bezüglich erzählte man mir zu Bilin, dass man im März 1845 von den dazumal häufig erschienenen Seidenschwänzen, die die Gärten besuchten, einen dem des *Pirols* (*Oriolus*) ganz ähnlichen, *schönflötenden Gesang* recht häufig gehört habe. (?)

Möglich, dass ein anderer Vogel sich auf demselben Baume hören liess.

Die Stimme der in der Gefangenschaft gehaltenen ist ein «*criiii—criii*» auf «*cerr—cerr*», hat die grösste Ähnlichkeit mit der Stimme der

De meglehet, hogy valami más madár is ült egyazon fán s az hallatta dalát.

Érkezése, tartózkodása, távozása.

Mint már említve volt, hazánkat e madár csak a sarkköri tájak zord telétől üzetve látogatja meg. Költöző ugyan, de nem szabályosan vonuló, inkább csak kóborol hol nyugat, hol kelet, hol dél irányában.

Rendesen — mint többi északi vendégünk — más utat vesz visszatértében mint a melyen jött, mert ilyenén több eledelt talál. Innen van, hogy nem minden télen látható mindenütt s egyszor ősszel, másszor tavasszal, hol itt, hol ott bukkanhatni rá.

Ha északi vidékeken elég bogyót talál a telelésre, úgy lejjebb nem is jó. Rendesen *november végén érkezik s márczius közepéig*, vagy ha a tél hosszasabban tart, április elejéig nem *vonul visszafelé*.

Ritka ez utóbbi eset, s esakis ha utótél következik, mint volt 1844-ben.

Koronként való megjelenéséből a nép háborút, döghalált, drágaságot s más effélet jósol.

Álljanak itt sorrendben mindazon vonulási adatok, melyek a csonttollú madárnak hazánkban való tartózkodására világot vetnek, kezdve a legkorábbi őszi adatoktól a legkésőbbi tavasziakig*:

* A táblázatbeli sorozat igazolja PETÉNYI állítását az *Ampelis*-nek Magyarországon való tartózkodását illetőleg, amennyiben a legtöbb adat november és márczius közé esik, míg az 1844-iki áprilisi adatok az utótélre vonatkozó nézetének helyessége mellett szólnak.

Hogy a rendkívül kései 1844-iki júniusi adat nem tévedés szüleménye, bizonyítja maga PETÉNYI, midőn a FELDEGG-féle gyűjteményre utal, a melyben a kérdéses madár található. Nem lehetetlen azonban, hogy régebbi sebesülés tartotta vissza ezt az egy madarat oly sokáig.

Schwanzmeise, tönt angenehm und wird des Tages öfters gehört.

Ankunft, Aufenthalt, Wegzug.

Wie schon erwähnt, besuchen diese Vögel unser Vaterland nur dann, wenn sie die Strenge des circumpolaren Winters dazu zwingt. Obwohl Wandervogel, haben sie doch keinen regelmäßigen Zug und sind eher Landstreicher zu nennen, die bald nach Westen, bald nach Süden oder Osten herumschweifen.

Wie auch andere unserer nordischen Vogelgäste, schlagen auch die Seidenschwänze zum Rückzug stets einen anderen Weg ein, da sie auf diesem mehr Nahrung finden. Das mag die Ursache sein, dass sie nicht in jedem Winter überall zu sehen sind und einmal im Herbst, ein anderesmal im Frühjahr, bald da, bald dort auftauchen.

Aus ihrer zeitweisen Erscheinung prophezeit das Volk einen Krieg, eine Pest, Hungersnot und ähnliche Unglücksfälle.

Finden sie in nördlicheren Gegenden genügend Beeren zum Überwintern, so ziehen sie nicht mehr weiter nach Süden herab.

Der Rückzug dauert gewöhnlich von Ende November bis Mitte März, oder, falls der Winter weiter ausharrt, bis Anfang April. Es kommt aber doch selten vor, dass man sie noch im April bei uns findet, nämlich nur dann, wenn ein Nachwinter eintritt, wie das im Jahre 1844 der Fall war.

Nun möge die Reihe jener Daten folgen, welche auf den Aufenthalt des Seidenschwanzes in Ungarn ein Licht werfen, von den frühesten Ankunftsdaten an bis zu den spätesten Frühlingsdaten.*

* Die Datenreihe in der Tabelle beweist die Richtigkeit der Behauptung PETÉNYI's den Aufenthalt des Seidenschwanzes in Ungarn betreffend, da die meisten Daten zwischen November und März fallen, während die Aprildaten des Jahres 1844 für die Richtigkeit seiner Ansicht den Nachwinter betreffend sprechen. Daß auffallend späte Datum vom Juni 1844 wird sich auch wohl nicht auf einen Irrtum gründen, da doch PETÉNYI selbst auf die Feldegg'sche Sammlung hinweist, wo der betreffende Vogel zu finden ist. Immerhin bleibt es aber möglich, dass eine frühere Verwundung den Vogel so lange zurückgehalten hat.

Hónap. Monat.	Nap — Tag.	Év — Jahr.	Helység, vidék — Ortschaft, Gegend.	Jegyzet — Bemerkungen.
Október	24	1831	Ostroluka	
November	—	1843	Majna	
"	közepe — Mitte	—	Cmarova	
"	vége felé gegen Ende	1849	Buda	
"	27	—	Lipes	nagy csapatok — grosse Schaaren.
Deczember	1	1847	Zólyom	roppant számmal — ungemein häufig.
"	2	1847	Práskova	csapatosan — schaarweise.
"	—	1845	Mostenicz	sok — viele.
"	második fele zweite Hälfte	1847	Buda	több darab — mehrere Stücke.
"	26	1844	Besztercze	igen sok — sehr viele.
"	vége felé gegen Ende	1845	Bossacz	
Január	eleje — Anfang	1851	Pest	egy darab — ein Stück.
"	13	1835	Práskova	kis csapat — kleine Schaar.
"	14	1847	Zólyom	
"	közepe — Mitte	1850	Rof. (Tisza R.?)	
"	24	1831	Ostroluka	
"	vége — Ende	1844	Bossacz	roppant számban — ungemein häufig
"	"	"	Sohler Herrengrund	" "
"	"	"	Mosteničz	" "
"	"	"	Szepesség	" "
Február	közepe — Mitte	1850	Rof.	" "
"	—	1835	Zólyom	számos — zahlreich.
"	—	1831	Trencsén	
"	28	1844	Zólyom	igen számosan — sehr häufig.
Márczius	—	1845	Bilin	számos — häufig.
"	vége — Ende	1850	Nagy-Kovácsi	
Április	—	1850	Nagy-Kovácsi	
"	20	1834	Kosócz	igen sok — sehr viel.
"	vége — Ende	1844	Besztercze	
Junius	—	1844	Éger	Feldegg-féle gyűjteményben. In der Feldegg'schen Sammlung.

erős utófel —
starker Nachwinter.

Fogságban való viselkedése.

A fogságot igen könnyen veszi, rögtön megszéledül s már az első napon kézből eszik. Csendes, megféréo természetű s csak ha éhség bántja, lesz irigykedővé; ha jól tartják, nem is próbálja a szabadulást.

Minden évés után iszik egyet, azután nyugalomra tér, kissé felborzolja a tollát s rövid idő 18—30 perc múlva már kiadja szemetjét. Tisztaságát eléggé megőrzi, ápolójával csakhamar megismerkedik. Bóbitáját rendszeren le-

* Rokosz levele nyomán.

Benehmen in der Gefangenschaft.*

Die Gefangenschaft erträgt der Seidenschwanz sehr leicht, ist sofort zutraulich und nimmt schon am ersten Tage das Futter aus der Hand. Er ist ruhig und ziemlich verträglich; nur wenn ihn der Hunger plagt, wird er neidisch; bei genügender Nahrung macht er gar keinen Fluchtversuch. Nach jedem Frasse trinkt er, dann geht er zur Ruhe und bläst das Gefieder etwas auf, um nach kurzer Zeit — 18—30 Minuten — den Unrat abzugeben. Er ist genügend reinlich und erkennt den Pfleger bald. Der Federbusch

* Nach dem Briefe Rokosz'.

esapva hordja, csak ingerült állapotban vagy tollászokodás közben emeli fel.

Szeret fürödni is, homokot vagy földet nem szed föl, de a szemetet lerágicsálja az ülökéről.

A mi az ételmelet illeti, eleinte, egyéb nem lévén, borókabogyót és fehér kenyeret adtam elébe, de ez nem ízlett neki, míg utóbb a főtt marhahusból sárgarépából, s zsemlyéből álló elegyételt igen szívesen ette s mellette mindig vidám és egészséges maradt.

Azonkívül megette a következő gyümölcsféléket is, mint: eseresznyét — melyet majd egészben, majd két részben mint a husát és magját nyelte le — a meggyet, ribizkét, egest, áfonyát, málnát, fekete szedret, az epret és bodzát, továbbá mindenféle erdei gyümölcsöt, végre az érett szilvát, a vadberkenyét, csak a «Sviba» (kökény) nem ízlett neki. Mindezekon kívül fehér kenyeret is kapott, a melyet nagyon kedvelt.

Rovarfélelvel is tettem kísérleteket ily eredménnyel: a lisztférget szívesen falja, míg a sima, zöld, vagy szőrös hernyóra nem is hederint; fogyasztgat néhány repülő bogárfélet s a legyet röptében nagy ügyesen kapja el; a szárnyatlan hangyát kevésbé, a repülőt már inkább, de legszívesebben a bábját eszi, a cserebogárfélet s a csimazza épen nem, más kukacféle is alig kell neki. Lepke sem ízlett neki, de annál jobban a turó és édes sajtneemük.

Emésztése jó és gyors, napjában igen sok ételre van szüksége. A mint a 20 csipkebogyót eléjük tettem, oda ugrottak madaraim s felkapva a bogyót megnyomták egy kicsit, hogy egészbe lenyelhessék s 18—30 perc múlva már kijött a gyümölcs salakja! A táplálékot félig emésztve adja ki; a magvak épen maradnak, minél fogva a csont tollúmadár alkalmas arra, hogy a neki ételmelet adó bokorféléket maga is terjeszse.

Párosult esonttollú madaraim is voltak már, hordták is a fészekhez valót, de a tojás lerakásáig nem jutottak, bár lehetőleg jól ápoltam s nyáron a bántó nap melegétől is megóvtam őket.

Az egyik kiszabadulva is csakhamar visszatért, «errrr—errr» hangon hívogatva leült társai kalitkájára, hol pusztá kézzel fogtam meg.

wird meist niedergelegt, nur in der Erregung und beim Putzen des Gefieders wird er aufgestellt.

Er badet sehr gerne; Sand und Erde nimmt er nicht auf, sondern frisst den Unrat von den Sitzhölzern. Was das Futter anbelangt, gab ich meinen Vögeln anfangs nur Wachholderbeeren und weisses Brod, doch wollten sie dasselbe nicht anrühren, frassen aber das Mischfutter, mit welchem ich Versuche machte und welches aus gekochtem Rindfleisch, Möhren und Semmeln bestand, sehr gerne, und blieben dabei stets munter und gesund. Ausserdem frassen sie folgende Früchte: Kirschen, — welche sie bald im Ganzen, bald in zwei Teilen, zuerst das Fleisch, dann den Kern verschluckten, — Weichseln, Ribeseln, Stachel-, Heidel- und Himbeeren, schwarze Maulbeeren, Erdbeeren, Holunder- und noch viele Waldbeeren, reife Zwetschken und Ebereschchen; nur «Sviba» (Schlehen) frassen sie schlecht oder gar nicht. Neben allen diesen bekamen sie noch weisses Brod, was sie sehr gerne frassen. Mit Insekten machte ich folgende Proben: Mehlwürmer fressen sie gerne, grüne glatte, oder behaarte Raupen rühren sie gar nicht an. Sie verzehren aber einige geflügelte Insekten; Fliegen fangen sie geschickt auch im Fluge weg. Ameisen fressen sie wenig, die geflügelten mehr, jedoch Ameisen-eier gerne, Maikäferarten und Engerlinge gar keine, Würmer wenige. Schmetterlinge frassen sie nicht, desto lieber nahmen sie aber Topfen und süssen Käse an.

Die Verdauung ist in der Gefangenschaft gut und schnell; diese Vögel brauchen eine Menge Nahrung täglich. Als ihnen 20 Rosenbeeren vorgelegt wurden, sprangen die Vögel hinzu, fassten je eine Beere, drückten sie ein wenig und schluckten sie ganz hinab; nach 18—30 Minuten kamen schon die Excremente der Frucht hervor. Die Nahrung ist halb verdaut, die Kerne unversehrt, der Vogel daher geeignet, die Nahrungsgesträuche zu verbreiten.

Ich hatte auch gepaarte Seidenschwänze im Käfige, die schon Baumaterialien zusammenschleppten, doch brachten sie es nicht zu Eiern, obwohl sie sehr gut gepflegt und im Sommer auch vor der ihnen lästigen Sommerhitze geschützt wurden.

Einst entfloß mir einer, kam aber bald zurück, setzte sich mit dem Locktone «errr—errrr» auf den Käfig seiner Kameraden und liess sich dabei mit der Hand ergreifen.

Élősködő férget sohasem láttam rajtok.

Négyet már fél évig tartottam kalitkában, midőn kettő hirtelen kimult a nélkül, hogy tudnám mitől?

Fogásának módja.

Rendesen hurokkal és lépvesszővel fogdoszák s minthogy igen együgyű, nagyon könnyen és nagy számmal esik fogságba.

Schmarotzer bemerkte ich keine.

Vier Stücke hatte ich schon ein halbes Jahr hindurch in meinem Besitz, als plötzlich zwei davon umkamen, ohne dass die Ursache davon mir bekannt wurde.

Fang.

Gefangen werden sie mit Schlingen und Vogelleim wegen ihrer Einfältigkeit sehr leicht, daher oft in grosser Menge.

A madárvonulás Magyarországon az 1897. év tavaszán.

(A Magyar Ornithologiai Központ IV. évi jelentése.)

Feldolgozta GAAL GASTON.

Der Vogelzug in Ungarn während des Frühjahres 1897.

(IV. Jahresbericht der Ungarischen Ornithologischen Centrale.)

Bearbeitet von GASTON VON GAAL.

A Magy. Orn. Központ mélyen tisztelt főnökének szíves megbízása folytán most negyedik ízben van szerencsém Magyarországon madárvonulási adatait — ez alkalommal az 1897. év tavaszára vonatkozókat — összeállítva közrebocsátani.

Miután azok az alapelvek, a melyek szerint a feldolgozás foganatosítandó, úgysis már több ízben is publikálva lettek, s a dolog fejlődésével szükségesnek mutatózó változtatások s esetleges újítások az előző évi jelentésekben úgysis minden egyes esetben megemlítették — nehogy szükség nélkül ismétlésekbe essem (a mi ilyen természetű, t. i. rendes szabályokhoz alkalmazkodó feldolgozásoknál másként elkerülhető nem lenne) egyszerűen hivatkozom az Aquila I—IV. előző évfolyamaira, s most csak röviden azt tartom szükségesnek kijelenteni, hogy az 1896. évig bezárólag kifejtett alapelvekhez a feldolgozásnál az idén is tölem telhetőleg alkalmazkodni iparkodtam.

S ezzel azután minden további commentár nélkül a M. O. K. szivessége által rendelkezésemre bocsátott vonulási anyag kritikai összeállítására térek át.

Zum viertenmale habe ich die Ehre Ungarns Vogelzugsmaterial, welches mir durch die wiederholte Güte des sehr geehrten Chefs der Ung. Orn. Centrale anvertraut wurde, — u. z. jetzt pro 1897 — zusammengestellt zu publicieren.

Nachdem jene Grundprincipien, nach welchen die Bearbeitung zu vollziehen ist, die Centrale schon öfters publiciert hat, jene Modificationen aber, welche durch die Fortentwicklung der Frage sich als nothwendig erwiesen haben, von Fall zu Fall stets erwähnt wurden, berufe ich mich einfach um Wiederholungen zu vermeiden (was sonst bei Bearbeitungen, welche an gewisse, festgesetzte Regeln gebunden sind, zu umgehen ganz unmöglich wäre) auf die vorher erschienenen I—IV. Jahrgänge der *Aquila*, und erkläre ich hier nur so viel, dass ich nach Kräften bemüht war, mich bei der Bearbeitung auch heuer streng an die bis zum Jahre 1896 festgesetzten und publicierten Grundprincipien zu halten.

Mit der Erklärung schreite ich nun ohne jedweden weiteren Commentar an die kritische Zusammenstellung und Vergleichung des mir durch die Güte der U. O. C. anvertrauten Frühjahrszugsmaterials.